

keren: blijft van ons af, kerk-instituten, want gij hebt de „hoti's", doch wij de „di-hoti's" — de kerk moge lachen om die pedanterie. Over „hoti's" en „di-hoti's" geeft de Schrift haar licht en de belijdenis reproduceert dat licht.

Maar dit te erkennen, beteekent nog niet, dat de kerk in synodes positieve wetenschap naar wetenschappelijke methode moet of kan bedrijven, om in een wetenschappelijk dispuut niet aan de hand van Schrift en belijdenis, doch naar aanleiding van „gangbare meeningen" (en welke?) zich op te werpen als kamploos vóór een groepje wetenschappelijke edicten.

Daarover in een laatste artikel.

K. S.

Van der Leeuw in Kampen

Te Kampen is een theologische academie opgericht door een Calvinistische bedoeeling is, promotie te kunnen doen geschieden in de theologie onder leiding speciaal van synodocratische docenten, die de punten van 1944 in geen enkel opzicht weerspreken, dan de gelegenheid des tijds (1944—contra 1946) onder de synodale leiding toestaan. Een Stichting dus, die — volgens HAAR docenten — met den grooten deel van beide voeten in de klem eener synode zit. Proficiat — zeggen we, niet zonder eenige getemperde vrolijkheid.

De eerste promotie is geschied onder leiding van dr. J. H. Bavinck.

En daarmee is meteen gebleken, hoe wankel Kampen van 1944 staat. Want dr. J. H. Bavinck heeft het denken van Johannes Calvijn, gelooven we, nog niet verstaan.

Verband en Verbond (VI, slot)

Ook Sikkel heeft nadrukkelijk gehandhaafd, dat de vrijheid, de zedelijke rechtsoefening, die hij voorstond voor het leven in den arbeid, er niet zouden komen, tenzij de conscientie voor God zou bukken en het Woord Gods voor die conscientie tot zijn recht zou komen (a.v. blz. 111). Hij drukte dit zelfs zó uit: „het zal aan beiden staan (d.i. Patroons en Werklieden, G.), om de vraag te beantwoorden, of ze de handen voor God ineen willen leggen, om den Arbeid vrij te maken; of ze in de Arbeidsgemeenschap den eisch der menschenliefde, den eisch van recht en vrijheid, maar ook den eisch van gezag en onderscheid van recht willen erkennen; of ze bukken willen voor den Souvereinen, levenden God! (Spatieering van het laatste zinsdeel van ons, G.) (a.v. blz. 122/3).

Dit beteekent derhalve, dat ds. Sikkel ook feitelijk alleen maar kende en erkende in den grond der zaak een gemeenschap in den arbeid in den vollen en rijken zin van het woord, daar, waar men samen bukt onder het Woord Gods¹⁾.

Het is nu die gemeenschap in den arbeid, in die volle en rijke betekenis van het woord gemeenschap, als gemeenschap met God door Christus en door Hem met elkander in den arbeid, die slechts zelden kan opbloeien in deze wereld, waar zooveel, ja de meesten onder dat Woord van God niet willen bukken, hetzij zij dat Woord botweg verwerpen of tegen dat Woord zelf ingaande, het feitelijk devalueeren, waarbij men desnoods nog wel spreken wil van en hooren naar z.g. christelijke beginselen, als een soort patrimonium van een samenleving, die nog wel op den naam christelijk prijs stelt en nog niet gaarne als onchristelijk en god-loos wordt aangemerkt en aangesproken. In feite zijn hier evenwel niet veel meer aanwezig dan zekere humanitaire doelstellingen uit gevarieerde humanistische principes voortgekomen, die in den ideeën-schat van de godsdiensten der volken hun merkwaardige parallelen hebben.

¹⁾ In betrekking tot de sociale opvattingen van ds. Sikkel wijs ik ook op de interessante, oriënterende studie eind vorig jaar bij T. Wever, Franeker verschenen van de hand van den R.K. schrijver Dr T. de Ruiter O.F.M., onder den titel: „Da J. C. Sikkel en de organisatie van de Arbeid".

Dat blijkt ook uit de eerste dissertatie, die van dr. L. Zielhuis. Onderwerp is: Het offermaal in het heidendom en in de Hellige Schrift. Niet alleen in zijn betoog, maar ook in de stellingen komt het typisch niet-calvinistische denken van den jongen Bavinck aan het licht.

Stelling I zegt: „alleen wanneer de phaenomenologie (1) der religie zich laat leiden door de norm (1) der Hellige Schrift over de religieuze phaenomena, komt deze wetenschap tot waarachtig verstaan van haar object". De promovendus geeft haar dus nog een kans. Een kans aan de phaenomenologie. Typisch naar de zwevende positie van dr. J. H. Bavinck. Wij voor ons zouden deze stelling nooit kunnen aanvaarden. Bij ons zou ze aldus luiden: „Zoodra de huidige phaenomenologen zich gaan laten leiden door den inhoud der Hellige Schrift over betgeen op het gebied der religie zich laat waarnemen, geven zij aan de wetenschap der phaenomenologie voor altijd haar congé".

Stelling IX luidt: „Het Avondmaal is een typisch sacramenteel offermaal. Het offer is reeds gebracht: Christus. Krachtens Christus' instellingswoorden maken brood en wijn ons de verzoenende kracht van dit offer present."

Hier dringt via dr. J. H. Bavinck de phaenomenoloog prof. dr. G. v. d. Leeuw het nieuwe Kampen binnen. Want volgens Calvijn — en de Schrift en de Confessie — is het avondmaal geen offermaal. En niet brood en wijn maken iets van Christus' offer present, maar Christus' Geest houdt ons aan zijn Persoon verbonden.

Het is jammer, dat de invloed van dr. J. H. Bavinck de eerste promotie te Kampen heeft gedrukt. De nadelige gevolgen van dezen invloed zullen niet uitblijven. Ze zullen beteekenen: afglijding van het gereformeerde spoor.

K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

ben. Het ideaal van de ware, christelijke gemeenschap ook in het leven van den arbeid, als oefening van de gemeenschap der heiligen, is iets principieel anders dan het klassieke ideaal van de civitas humana met de humana civilitas van de homines bonae voluntatis, zooals wat betreft de drie laatste woorden de tekst in de Vulgaat luidt, de humane doelstellingen van een gemeenschap van menschen, die van goeden wille zijn.

Ook in de afzonderlijke ondernemingen, in de onderscheiden posities, die wij daarin innemen, is het doorgaans een onbereikbaar ideaal om de gemeenschap in den arbeid te beleven in de ware en volle betekenis naar den eisch van Gods Woord.

Alvorens te komen tot onze positieve overweging op grond van dit geconstateerde feit, willen wij eerst negatief, misverstand, dat hier zou kunnen rijzen wellicht, bij den grond afsnijden. In deze, onze overtuiging, dat de ware gemeenschap in den arbeid naar den eisch van Gods Woord doorgaans in de ondernemingen niet te beleven valt, ligt allerminst opgesloten, dat daarmede voor ons een vrijbrief zou zijn gegeven, om ons in volkomen isolatie en separatie in deze wereld te plaatsen en te gedragen. God geeft ons een plaats midden in de wereld. Daarom hebben wij, ook in de onderneming en evenzeer in de bedrijfstak, het onderlinge overleg, de goede samenwerking, de behoorlijke coördinatie en subordnatie (samenwerking en onderschikking) in het leven van den arbeid te zoeken en voor te staan, met inspanning van al onze krachten, in het samenwerken met allen, die wij in deze samenwerking ontmoeten. Wij zullen alles moeten doen, wat onze hand vindt om te doen, voor de goede verstandhouding en de onderlinge samenwerking in de onderneming, de bevordering van den arbeidsvrede en de stimuleering van de productie, in onderneming en bedrijfstak, en ons aan dat werk niet mogen onttrekken.

Maar anderzijds zullen wij ook dien van Godswege in Zijn Woord op grond van dat Woord ook door de kerk in haar belijdenis beleden, tot ons komenden

eisch van de gemeenschap der heiligen in het leven van den arbeid niet als onbereikbaar mogen terzijdestellen of verwaarloosen. Wanneer wij als V.C. U dan ook voorstellen, om behalve tot de vorming van een Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband ook over te gaan tot de vorming van een Gereformeerd Maatschappelijk Verband, dan geschiedt dit uit deze grondgedachte, dat wij als leden van het Verband, als maatschappelijke werkers met elkander in beginsel en overeenkomstig den eisch van Gods Woord willen beleven de christelijke gemeenschap in den arbeid. Wij zien dan daarbij die gemeenschap naar haar twee zijden, zooals ds. Sikkel dat aangaf: Aan den eenen kant de erkenning van den eisch der christelijke broederliefde, de erkenning van en het voeden van het leven, dat God ook daarin ons in Zijn genade geeft, dat wij erkennen het organisch karakter van de arbeidsgemeenschap, derhalve leven ook in de erkenning van het gezag van den ondernemer, van het in Gods Woord verankerde recht en de vrijheid van dien ondernemer, van zijne eigendomsrecht, evenzeer één zijnde hierin, dat wij erkennen de eigen plaats van den ondergeschikten werker in de onderneming, als mensch Gods evenzeer als de ondernemer staande met een eigen arbeidsopdracht van zijn God in zijn arbeid, staande daarin in het recht en de vrijheid God, den Schepper en Onderhouder van al wat er is, te dienen naar Zijn Woord.

Op deze wijze wordt o.i. verder gewerkt in de lijn van gedachte en beginsel, zooals deze ook een man als ds. Sikkel voor oogen stonden. Want weliswaar wees hij een aparte patroonsorganisatie en een aparte arbeidersorganisatie af, wanneer deze ieder voor zich de pretentie zouden voeren, de organische gemeenschap in den arbeid te vormen, een Gereformeerd Maatschappelijk Verband achten wij rechtstreeks te liggen in het verlengde van de lijn, die door hem getrokken werd. Want ook al komen wij samen uit vele ondernemingen, uit verschillende beroepen, wij kunnen in ons Verband gaan beleven de organische gemeenschap in den arbeid, daar zoowel de eenheid van de gemeenschappelijk erkende opdracht tot arbeiden van Godswege en het daarin ook één zijn, met het samen arbeiden achter onzen Heere Christus aan, als den grooten Restaurateur ook van het leven in den arbeid, als de erkende variatie in de van God ontvangen arbeidsopdrachten, zóó ons ertoe brengen om in beginsel in deze wereld te vertoonen: de organische gemeenschap in den arbeid naar den eisch van Gods Woord.

Niet om ons af te sluiten en op te sluiten in volkomen isolatie van leven, hetgeen een fatale misvatting zou zijn van onze roeping in deze wereld, noch minder om alle overleg met anderen in praktische, sociale en economische zaken bij voorbaat af te wijzen, doch eenvoudig als constatering van een niet te loochenen feit, merken wij op, dat deze in het voorgaande aangewezen opzet en doelstelling, noch in het C.N.V. en de daarbij aangesloten organisaties, noch in het Verband van Chr. Werkgevers in Nederland, kunnen worden nagestreefd en beleefd. Beide organisaties zijn algemeen christelijke, met zeer ruime begrenzing, beide streven ook een andere organisatie van den arbeid na dan die wij in het voorgaande naar de principiële grondgedachte poogden aan te geven. Het C.N.V. b.v. spreekt het onomwonden uit, dat het streeft naar een organisatie in de onderneming, waarbij de arbeider medegezag uitoefent in alle zaken, die voor bestaan en voortbestaan van die onderneming van overwegende betekenis zijn. Het geeft aan een dergelijke doelstelling plaats in het jubileumnummer

OP TOURNEE

Ik moet U nu eerst een dajakkampong beschrijven. Er bestaat een schoolplaat, waarop zulk een „lang huis op palen" te zien is. Die plaat stelt een kampong voor aan de Barito, meen ik, maar velen zullen zich die prent niet meer herinneren. Doorgaans woont oet geheele dorp in dat ene huis. Bij den bouw ervan moet dus rekening gehouden worden met het aantal gezinnen. De kampong, die wij bezochten telde oorspronkelijk vier gezinnen, behorende tot den stam der Selebondajaks, die verwant aan de Ajudajaks, met deze en nog vele andere stammen tezamen de groote groep der Kalimantandajaks vormen, naar wie dit land is genoemd: Kalimantan Barat¹⁰⁾.

Op een groot platform, rustend op palen en ongeveer 2 meter boven den grond, rijzen twee lange wanden, die slechts een meter hoog zijn. Deze wanden

¹⁰⁾ Klemantan = erfgrond, Barat = west. Kalimantan Barat is dus eig.: westelijk erfdeel. Ironie, dat de Maleiers dezen typischen Dajaknaam in eere herstelden!

staan niet aan den rand van het platform, maar iets naar binnen, daaraan evenwijdig. Tusschen deze twee evenwijdige wanden is een ruimte van ongeveer tien meter, die in dit geval in 4, in de lengte naast elkaar liggende kleinere ruimtes is verdeeld. De dwarswanden loopen naar het midden toe hoog op; met de buitenwanden mee, zijn dat er dus 5. Halverwege de hoogte van die dwarswanden is weer een soort vliering gemaakt. Het geheele dak, dat dus naar twee kanten afloopt, is bedekt met atap, een palmbladsoort, dat er in dikke lagen op ligt, geen warmte doorlaat en ook geen regen. Mocht er toch een lek ontstaan, dan stopt men dat met voorhanden zijnde bladen. Elk der vier afdeeltjes heeft nog een binnenwand, evenwijdig aan de buitenwanden, zoodat er in de lengte naast elkaar liggen: een vóórplatform, een vóórgalerij, de 4 kamers, een achtergalerij en een achterplatform. Tegenover elke binnendeur is een gedeelte van het dak optilbaar, zoodat elke woning niet alleen een binnendeur, maar ook een buitendeur heeft. Bij droog weer staat die laatste altijd op, gesteund door een paal, bij regen haalt men dien paal weg en is de geheele galerij in donker gehuld. De vloer bestaat uit balken, waarover planken of gespleten bamboestrooken. De binnenwan-

den uit gevlochten atap, riet, of ook bamboestaven.

De grootte van een dorp wordt aangeduid met het aantal pintu (deur): het aantal bewoners kent men doorgaans niet. Breidt de kampong zich uit, dan wordt er een stuk bij of tegenaan gebouwd. De naaste ruimte rondom deze woning wordt omringd en buiten deze omheining staan de padi-huizen en andere bijzondere bouwsels¹¹⁾. Om daar te komen is er op verschillende plaatsen een hekje in de ommuring gelaten, dat opgesierd wordt door een in de boomtakken opgehangen kroon van lange, grassachtige bladen. Een dergelijke kroon hangt ook nabij den ingang van de woning van de kepala-kampong (= kampong-hoofd), een beschermingsmaatregel, waarvan ik de magische betekenis nog niet weet.

We traden de omheinde ruimte binnen. Onze oogen zochten al naar de trap: een schuin tegen het platform gestelde paal, waarin een vier tot vijf inkepingen. Het valt niet mee om met spekgladde schoenen daar elegant tegen op te wandelen, vooral als de gehele bevolking (vrouwen achteraan, kinderen vooraan) je uit beleefdheid staat op te wachten! Men wil

¹¹⁾ B.v. vrij-huizen voor de jeugd.

in het leven
ogen terzijde
V.C. U dan
ng van een Ge-
and ook over
meerd Maat-
it deze grond-
van het
lijke wer-
inselen en
van Gods
christe-
arbeid.
har haar twee
Aan den
van den
ederlief-
het voe-
God ook
e geeft,
ganisch
gemeen-
ok in de
van den
ds Woord
vrijheid
zijn eigen-
nde hier-
en plaats
a werker
asch Gods
er staan-
opracht
d, staan-
de vrij-
Onder-
te dienen

erkt in de lijn
k een man als
swaar wees hij
aparte arbel-
voor zich de
gemeenschap
rd Maatschap-
te liggen in
em getrokken
it vele onder-
wij kunnen in
e gemeenschap
an de gemeen-
len van Gods-
t samen arbei-
is den grooten
arbeid, als de
ngen arbeids-
in beginsel in
e gemeenschap
Woord.

sluiten in vol-
fatale misvat-
wereld, noch
in praktische,
at af te wijzen,
een niet te
e in het voor-
g, noch in het
nisaties, noch
in Nederland.
Beide organi-
neer, ruime be-
re organisatie
orgaande naar
aan te geven.
en uit, dat het
neming, waar-
alle zaken, die
e onderneming
geeft aan een
billeumnummer

amboestaven.
geduid met het
oers kent men
uit, dan wordt
te naaste ruim-
en buiten deze
dere bijzondere
p verschillende
aten, dat opge-
en opgehangen
Een dergelijke
de woning van
, een bescher-
sche beteekenis

m. Onze oogen
tegen het plat-
t vijf inkepin-
ladde schoenen
oral als de ge-
kinderen voor-
chten! Men wil

van Christendom en Maatschappij, bij het veertigjarig bestaan uitgegeven. Het Verbond van Chr. Werkgevers is in groote meerderheid voor dezen druk gewicht en biedt geen principiële verzet meer tegen vormen van organisatie, waarbij gevaars wordt, zooals prof. Dooyeweerd terecht het uitdrukte, in het zog van den socialistischen jarebreker.

Daarbij komt ons voorstel om te komen tot vorming van een GEREFORMEERD MAATSCHAPPELIJK VERBOND ook op uit de noodzaak, waar de tegenwoordige, christelijke organisaties van den arbeid, op grond van hun breedere, te breedende grondslag ons geen principiële bevestiging kunnen schenken, in dezen een eigen initiatief te gaan ontwikkelen en een nieuw begin te maken. Het is ons doel, daarmede tevens voor ons deelt te doorbreken de tot nu toe bestaande figuur van onderscheiden werkgevers- en werknemersorganisaties, die in hun structuur gerekend naar hun historische origine, wel heel sterk ons doen denken aan den klassenstrijd.

Wanneer wij letten op de geringheid onzer krachten, de kleinheid van ons getal, den omvang van de taak, die ons wacht, zowel in het Verbond als in het Verbond, dan zou ons de moed kunnen ontzinken. Wanneer wij evenwel het wagen met God en met elkander in het geloof om dit werk te beginnen, daarbij alles verwachende van Hem, Wiens kracht in zwakheid volbracht wordt, Die den moede kracht geeft en sterkte verleent aan hem, die geen krachten heeft, dan mogen wij ook gewis zijn, dat Hij ons Zijn bijstand wil bewijzen en dat Hij ons bekwaam zal maken, om naar onze roeping Hem te dienen in dit werk, opdat wij ook in dezen voortgaan te leren, dat noch onze zorg en arbeid, noch Zijn gaven zonder Zijn zegen ons gedijen en dat wij derhalve ook rustig ons vertrouwen van alle schepselen kunnen en zullen moeten aftrekken en op Hem, onzen God, alleen stellen.

Tenslotte willen wij nog het volgende overwegen: Men hoort in onze dagen, gelijk in vroegere, wel door dezen en genen betoogen, dat in onzen catastrophalen tijd door God de gelegenheden tot het hebben van organisaties van christelijke actie in deze wereld aan de Christenen worden ontnomen. Hoewel wij met hen, die zoo denken en spreken, gaarne dit willen erkennen, dat ons in dezen tijd veel ontnomen wordt, omdat wij het met een goede en zuivere conscientie in den Heere en in de oefening van de gemeenschap der heiligen niet kunnen vasthouden en dus tot onze droefheid ons zien ontvallen in veler tot levensafval leidende levenshouding, waarbij b.v. de grenzen voor zulke organisaties van christelijke actie, hetgeen moet zijn actie achter Christus aan en uit kracht door God verleend, in een z.g. oecumenische gezindheid ruimer worden getrokken dan op grond van Gods Woord verantwoord geacht kan worden, toch moeten wij ook om Gods wil ons verklaren en uitspreken tegen zulk een beschouwing, waarbij men ons van christelijk georganiseerde levensactie wil doen afzien in onzen tijd. Want wij belijden de gemeenschap der heiligen en daarin óók, dat elk zich moet schuldig weten, zijn gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewillig en met vreugde aan te wenden. Deze gemeenschap in haar oefening, mag, als deel uitmakende van ons heilig geloof, niet ledig zijn in ons. Zij is ook maar niet een zaak van den Zondag en van de kerkbank alleen, maar van de gansche werkweek en van de groote heirbaan, waarin God met ons optrekt door deze wereld. Die gemeenschap der heiligen is zaak van beoefening, waar God ons den broeder of zuster doet ontmoeten, in fabriek en kantoor, in woning en werkplaats, in studeer-

kamer, kathedraal en ziekenzaal, in rechtzaal, kamers van volksvertegenwoordiging en gemeenteraad, op het akkerland en in het schoollokaal, kortom in alle verhoudingen, zonder uitzondering, waarin God ons als Christenen een plaats geeft om Hem daar te dienen. Wij zijn wel door onzen Heiland gezonden in deze wereld als schapen in het midden der wolven, maar toch, Gode zij dank, als schapen in kuddeverband, onder onzen hemelschen Herder.

Gelijk op de groote, wijde heide de kudde achter den scheper aantrekt, schaaft naast schaaft, rij na rij, als het ware tegen elkander leunend en elkander steunend, zoo noodig elkander ook zachtjes, en ook

DEUTERONOMIUM 32: 21—29.

(Staten-vertaling)

Mijn toorn ontwaakte door hun ijdelheden en wat geen God is raakte aan mijn eer, zij, die geen volk zijn en die dwaasheid deden, doen Iarel naar zijn boze werken weer. Want in mijn toorn heb ik een vuur ontstoken, 't verteert de akkers, die eens vruchten gaven, de flanken van de bergen zullen rooken en 't vuur zal branden in de diepte graven.

Ja, kwaad op kwaad zal 'k naar hun tenten jagen, zij zullen 't doel van al mijn pijlen zijn, verteerd van honger, van verderf en plagen, van wild gedierte en slangen vol venijn. Van buiten zal het zwaard mijn volk ontverven en in hun huizen zal verschrikking wonen, hun kinderen, hun grijsaards zullen sterven, ten grave gaan hun dochters en hun zonen.

Zoo niet de vijand honend dan zou vragen: Mijn hand is hoog, wie zag haar weerga ooit, heeft onze kracht niet Iarel neergeslagen? — Ik had in alle hoeken hen verstrooid. Want eigen raad voert Iarel ten verderve en bij mijn volk wordt geen verstand gevonden. Mijn kind'ren, waart ge wijs, gij zoudt niet sterven, Ik had mijn toorn niet naar u uitgezonden.

A. v. B.

Melodie: Beza, Les Saints Cantiques, 1595.

wel eens wat minder zachtjes voortduwend, gelijk die kudde zoo in gelijkmatische cadans deinend daar henen golft als één wuivende, witte, wollen wade zich spreidend over het purperkleurig kleed der heide, alsoo zullen wij ook als geloovigen in ongebroken gemeenschap van leven over die eene, groote heidevlakte der wereld gaan, elkander in alles tot steun zijnde, niet elkander bikkig stootende en uitstootende, zooals in het nationale noodjaar 1944 die de kudde uiteenjagende Synode en de sindsdien in dezen zich solidair met haar gedragende kerken en geloovigen in die kerken deden in ons vaderland, maar wel elkander zoo noodig zachtjes en ook wel eens minder zachtjes (God ontdekke ons eraan en vergeve het ons, wanneer het eens wat al te hardhandig geschiedt) voortduwend en tot voortvaren manende, wanneer een schaaft uit de kudde zou dreigen achter te blijven; als aldus in de kudde mede voortbewogenen, dezen tot behoud van het kuddeverband uitgeoefende aandrang ook allen en een ieder voor zichzelf aanvaardende en verdragende, en dat alles als één kudde onder onzen Eenigen Herder en achter Hem aan, gehoorzaam aan Zijn Woord. Het is naar onze overtuiging volkomen verantwoord het in dit verband ook zó te zeggen met de woorden van ons Avondmaalsformulier: Gelijk uit vele graankorrels één brood gebakken wordt en uit vele beziën samengeperst zijnde één wijn en drank vliet en zich on-

dereren vermengt, alsoo zullen wij allen, die door het waarachtig geloof Christus ingelijfd zijn, om Christus' onzes lieven Zaligmakers wil, Die ons tevoren zoo uitnemend heeft liefgehad, allen tezamen één lichaam zijn en zulks niet alleen met woorden, maar ook met de daad jegens elkander bewijzen. Komende tot die daad, ook vandaag en ook hier, zeggen wij: Daartoe helpe ons, ook bij de vorming van ons Verband en van ons Verbond, de almachtige, barmhartige God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, door Zijn Heiligen Geest, Amen!

Ik heb gezegd.

P. GROEN.

Boekbespreking

S. P. Akkerman: „Breekbare waar”
Baarn, Bosch & Keuning N.V.

Evenals het vorige boek van dezen schrijver, speelt dit verhaal in Friesland. De taal is overwegend Nederlandsch, enkele zinnen zijn Friesch, een paar korte gesprekken in 't stadsfriesch geschreven, maar niet heel zuiver.

Akkerman vertelt, speelt menschen tegen elkaar uit, weet een pakkend verhaal te leveren — maar gaat niet diep. Dat Jelle, de jongen uit een achterbuurt, de zaak van zijn vroegeren patroon, bij wien hij als loopjongen begon, kan overnemen, is niet alleen een zaak van eigen flinkheid. Jelle en die zaak groeien naar elkaar toe, want Jelle gaat met hard werken vooruit; de zaak, door het slechte beheer van den jongen baas, hard achteruit. En zoo kan het gebeuren, dat Jelle in den crisistijd de zaak kon overnemen.

't Verhaal speelt rondom den flinken Jelle, wien alles voor den wind gaat: hij trouwt gelukkig, wordt financieel gesteund, erft later en komt goed door de crisis heen, met een zekeren durf en ondernemingsgeest.

Dat hij een geloovig man wordt, komt door den invloed van zijn vrouw, maar wordt psychologisch niet beschreven.

Zijn tegenspeler, Berend, begint als rijke zoon, trouwt met een half-adellijk meisje, ziet veel van de wereld, maar is ongelukkig in z'n huwelijk, slapt in zaken, overbelast tijdens de crisis. Ook hier veel verhaal, veel gebeurtenissen, maar weinig zielkundige verklaring.

Akkerman geeft geen romans, maar als volksverteller heeft hij stellig aanleg, hoewel er uiterst zwakke plekken voorkomen in zijn boek. Toch zullen velen het met veel genoegen lezen, want het is, wat men noemt een „vlot” boek.

H. S.

Aart Romijn: „Vijf en veertig”. Bosch & Keuning N.V., Baarn.

In een vrij snel tempo verschijnen de boeken van Romijn. Ze gaan er blijkbaar goed in, en dit is begrijpelijk. Leek het even, alsof hij een anderen koers zou inslaan, in dezen nieuwen roman sluit hij zich weer bij zijn eerste werk aan. Dit lijkt mij een wijs besluit, want dit soort boeken „ligt” Romijn, en het fantastische genre (Het beloofde land), niet. Een geboren realist moet zijn aard getrouw blijven.

Een crisisroman wordt ons hier gegeven, die niet alleen een zuiver beeld geeft van de benauwende jaren van den tweeden wereldoorlog, maar helder laat zien, welk een invloed zij uitoefenen op de uiterlijke gesteldheid van de menschen.

Wanneer een kantoorbediende er toe komt, na een langen lijdensweg, het beroep van leedanzegger, dat hij vroeger verafschuwde als „kraaien”-werk, te aanvaarden als een godsgeschenk, dan moet er heel wat in en met hem gebeuren. En die innerlijke omzetting tengevolge van uiterlijke omstandigheden, weet Romijn voortreffelijk uit te beelden. Weer zijn vooral zijn vrouwenfiguren goed: het dappere vrouwtje, dat in het leven zelf moet leren, dat het geloof pas waarde heeft, als het innerlijk doorleefd wordt, brengt haar man met Gods hulp, terecht.

Het godsdienstige element is, door den typisch Her-

zooveel honderd kilometer van de beschaving, nee, dat had ik niet gedacht.

De dokter opende toen het gesprek, door naar de patiënte te vragen. Ik vroeg mij af, hoe hier gewerkt kon worden. Want uit het gesprek bleek ons, dat het er hier, ondanks den importwijn, nog heel primitief toeling. De vrouw in kwestie, lag nog op haar matje in haar eigen afdeeltje, met het kindje nog steeds bij zich. Het was nu de vierde dag..... ze had nogal pijn en koorts. Ter bestrijding van deze euvelen was, voor veel geld of giften in natura zooals kippen, gelten of varkens, een dukun¹²⁾ gekomen, die door belgerinkel, tromgeroffel, gebeden en het branden van allerlei naar-riekend spul, alsmede door massage en oblat kampong¹³⁾ trachtte de lijderes te helpen. Ik was benieuwd of de dokter nu een dispuut zou openen met zijn „geachte collega”, maar heel wijselijk wachtte hij tot die van vermoeidheid eens ophield. Inmiddels was er veel water gekookt, had de dokter zich van andere kleeven voorzien en was hij begonnen aan de voorbereidende werkzaamheden, want er moest operatief worden ingegrepen. J. P. MOERKOERT.

¹²⁾ Medicijnman of -vrouw.

¹³⁾ Dorpsmedicijn; vaak tooverij.